

İPEK YOLU'NUN SOSYAL BİLGİLER DERSLERİNDE BİR TEMA OLARAK KULLANILMASININ ÖNEMİ*

The IMPORTANCE of UTILIZING the SILK ROAD as A SUBJECT in SOCIAL STUDIES

Hasan IŞIK**

Mustafa GÖKÇE**

Öz: Tarihteki öneminin yanında günümüzde de yeniden canlandırma gibi projeler ile gündeme gelen İpek Yolu'nun barındırdığı birçok anlam vardır. Sahip olduğu özelliklerden dolayı bu yolun, öğrencilerin Türk tarihinin ilk devirlerine ilişkin konuları kavramalarında yardımcı olacak bir tema olarak kullanılabilmesi düşünülmüştür. Bu çerçevede “İpek Yolu'nun tarih derslerinde bir tema olarak kullanılmasının önemi nedir?” problem cümlesi bu çalışmanın önemli bir noktasını oluşturmuştur. Özellikle sosyal bilgiler derslerinde öğrencilerin ilgili dönemi öğrenirken karşılaştıkları bazı sorunlara çözüm olması açısından İpek Yolu'nun faydalı olacağı düşüncesinde; sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan tarih konularının öğretiminde çeşitli sorunlarla karşılaşılmasının etkisi de vardır. Özellikle 6. sınıf öğretim programında; çok geniş bir alanda geçen Türk tarihinin ilk devirlerine ilişkin konuların öğretiminde zaman ve mekân temelli problemlerle karşılaşılmaktadır. En önemlisi de Türklerin ata yurdu, öğrenciler için soyut bir kavram olmaktan öteye gidememektedir. Bunun gibi tarih eğitiminde mekân temelli sorunların çözümü açısından İpek Yolu'nun bir tema olarak müfredatta yer almasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle de çalışmada, İpek Yolu konusunun öğretim programlarında ve ders kitaplarında nasıl yer aldığı tespit edilmeye çalışılmıştır. İpek Yolu'nun sosyal bilgiler derslerinde nasıl kullanıldığı ile ilgili durum tespiti yapılarak bunun önemi üzerinde durulmuştur. Durum tespiti için sosyal bilgiler öğretim programı ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın ders kitabı incelenmiş, konuyla ilgili alan çalışmalarına ve tespitlere yer verilmiştir. Ayrıca çalışmada, öğrencilerin konuları daha iyi kavramaları için İpek Yolu temasının kullanılmasının önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Tarih Eğitimi, İpek Yolu, Türk Tarihi, Mekân

* Bu çalışma, 24-25 Nisan 2015 tarihinde Kazakistan'da düzenlenen Uluslararası Eğitim Bilimleri ve Tıp Eğitimi başlıklı sempozyumda sunulan bildirden yararlanılarak hazırlanmıştır.

** Yrd.Doç.Dr., Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü, E-posta: hasantarih@yahoo.com

***Doç.Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, E-posta: gokce17@gmail.com

Abstract: The Silk Road, being brought to the agenda today with the projects such as reviving, has many significances as well its historical importance. Thanks to these characteristics, it is considered that this road can be utilized as a subject assisting the students in understanding the topics related to the early ages of Turkish history. Within this scope, "What is the importance of utilizing the Silk Road as a subject in history lessons?" question constitutes an important part of this study. The fact that various problems are encountered in teaching the historical topics within the social studies syllabus has an effect on thinking that the Silk Road would be useful to solve some problems which the students encounter when learning the related era in especially social studies. In especially the syllabus of the 6th grades, time and location-based problems appear in teaching the topics related to the early ages of Turkish history that covers a vast area. Above all, the fatherland of the Turks cannot go beyond being an abstract concept for the students. In order to solve such location-based problems in historical education, it is thought that it is important to include the Silk Road as a subject in the curriculum. Therefore, in this study, the aim is to determine how the subject Silk Road takes part in the curriculum and textbooks. How the Silk Road is utilized in social studies was determined and its importance was emphasized. For this assessment, the social studies syllabus and the textbook of the Ministry of Education were examined, and the field studies & evaluations were included. Furthermore, in the study, the importance of utilizing the subject Silk Road to help the students understand the topics better was pointed out.

Key Words: Social Studies, History Education, Silk Road, Turkish History, Place

Giriş

Neden İpek Yolu?

İpek Yolu tarihin en önemli ve en eski kara yollarından biridir. Çin'den başlayıp batıda Roma'ya kadar uzanan İpek Yolu, genelde doğu ve batıya giden; güney İran'a, kuzey Avrasya bozkırlarına ve güney Hindukuş Dağlarından, Hindistan'ın alt kıtasına uzanan yolların kültürel güzergâhını temsil etmekteydi. İpek Yolu insan organizmasındaki kan damarlarına benzer şekilde dünya ticaretini besleyen ve 1500 yıl zarfında, bu yollar ağını isimlendirmede kullanılan en yaygın ifade olmuştur (Toprak, 2008; 2). Bu yolun İpek Yolu ismi ile kullanılması XIX. yüzyılın sonlarıdır. İlk defa bu ismi Alman Baron F. Von Richthofen 1877 yılında yazdığı Çin adlı eserinde kullanmıştır (Vaissiere, 2005: 70) .

Milattan önce 2. yüzyıldan itibaren etkin bir şekilde kullanıldığı bilinen İpek Yolu; 16. yüzyıla kadar Doğu ve Batı arasında sadece ticari maddelerin taşındığı bir yol değil, aynı zamanda kültürlerin taşınması ve medeniyetler arası etkileşimlerde de önemli bir araç olmuştur. En eski tarihlerden itibaren insanlığa hizmet veren bu yol üzerinden çeşitli din, dil, kültür ve medeniyet taşınmıştır. Farklı topluluktan insanların karşılaştığı bu yol ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasi açıdan bir köprü vazifesi görmüştür.

İpek Yolu barındırdığı farklı özelliklerinden dolayı sosyal bilimlerin birçok alanını ilgilendirmektedir. Mesela bu yol; ekonomist için büyük bir sektör olan ulaşımın temel altyapısı; sosyolog için yakın ve uzak her türlü toplumsal ilişki ve iletişimin önemli bir parçası; tarihçi için geçmişin anlaşılmasında ve aydınlatılmasında yararlanılan çok değerli bir kaynak; jeopolitikçi için üstünlük ve güç kaynağı; coğrafyacı için ise büyük oranda doğal çevre faktörlerinin kontrolü ve etkisi altında insanoğlunun mekâna vurduğu güçlü bir damgadır (Demirler, 2015: 3). Bu açıdan da ortaokulda okutulan sosyal bilgiler dersinin içeriği ve disiplinler arası özelliğinden dolayı da İpek Yolu temasının bu dersle ilişkilendirilebileceği düşünülebilir.

Tarihin en önemli yollarından biri olan İpek Yolu'nun büyük bir kısmı Türk tarihinin ilk devirlerinin yaşandığı Orta Asya'dan geçmektedir. Bu yol, Hunlardan Uygurlara kadar hep Türk hâkimiyetinde kalmıştır. İpek Yolu üzerinden gidip gelen kervanlarda yalnız tacirler değil, elçilik heyetleri, gezginler, din adamları (misyonerlik amacıyla veya din seferlerine çıkmış hacılar), maceraperestlerde bulunurdu (Bedirhan, 1994: 25, 31; Tos). Bu ticaret yolu üzerinden Türklere ait olan at, halı, kilim, kılıç gibi birçok ürün dünyanın farklı noktalarına İpek Yolu aracılığı ile ulaştırılırdı. Aynı şekilde farklı bölgelerden çeşitli ürünler de İpek Yolu vasıtası ile Türk yurtlarına ulaşmıştır. Sadece maddi boyutta değil dinler gibi birçok kültürel ögenin de Türk yurtlarına ulaşması ticaret yolları aracılığıyla olmuştur. Örneğin İslam dininin Orta Asya'da yayılmasında İpek Yolu'nun önemli bir etkisi olmuştur. Bu yolun hâkimiyeti ile ilgili olarak Türk devletleri Çin, Sasani, Arap, Rus gibi güçlerle mücadelelere girişmiştir. Tarihte olduğu gibi bugün de İpek Yolu güzergâhı üzerinde mücadelelerin sürdüğünün görülmesi dikkat çekicidir. İpek Yolu güzergâhının önemli bir coğrafi, stratejik çizgi izlediği ve günümüzde de siyasî anlaşmazlıklara konu olan meselelerin bu hat üzerinde olduğu görülmektedir (Kırpık, 2012: 195).

Tarihteki öneminin yanında İpek Yolu bugün de yeniden canlandırılması gibi projeler ile gündeme gelen bir konudur. Tarihi İpek Yolu'nun yeniden canlandırılması ve yol üzerinde yer alan ülkelerin küresel ekonomiyle entegre olması kaçınılmaz bir hal almıştır (Demirler, 2015: 2). Bugün yol üzerinde bulunup kullanılmayan mekânların korunmaları ve yaşatılmaları için bir takım çalışmaların başladığı görülmektedir. Tarihte taşıdığı önem ve sahip olduğu zengin içerik göz önüne alındığında nasıl ki bir romanın konusu ve adı olabiliyorsa hiç şüphesiz ki bugün İpek Yolu'nun bir tema olarak tarih programlarında ve ders kitaplarında yer almasının önemli olduğu

düşünülmektedir. Bu tema vasıtası ile özellikle de sosyal bilgiler programının mantığı ile de uyumlu olarak birçok konu öğrencilere farklı etkinlikler aracılığı ile ulaştırılabilir. Bu tema aracılığı ile bölgenin tarihi, kültürel, ekonomik birçok yönü etkileşim içerisinde sunulabilir.

Orta Asya Türk Devletleri tarihinin içeriği göz önüne alındığında çok fazla tarih konusunun yer aldığı görülebilir. Bu yoğun konu içeriğinin sosyal bilgiler dersinde verilmesi durumunda öğretim programında hangi konuların yer alacağı, hangilerinin alınmaması konusu gündeme gelebilir. Hiçbir tarih programı her tarih dönemini baştan sona ele alamaz; seçim yapmak kaçınılmazdır. Temalar üzerindeki çalışma şekil veren kuvvetlerin neler olduğunun daha net görülmesini sağlar. Sadece konuların ve olayların kronolojisine yoğunlaşarak da bunu başarmak mümkündür, ama bu süreç kuşkusuz daha zordur (Stradling, 2003: 3, 49). Bu nedenle de Orta Asya Türk Tarihi konusunun içeriğinin öğrenciye aktarılmasında tema olarak İpek Yolu'nun kullanılmasının önemli olacağı düşünülmektedir.

Tematik yaklaşım çerçevesinin potansiyel gücü tarihsel süreçlere dinamik bir bakış açısı sunmasından gelir. Verili bir dönemde değişim ve sürekliliğe katkıda bulunan faktörler, bunların arasındaki gerilimler ve kronolojik dökümün dayandığı keyfi dönemleri aşan uzun süreli gelişim modelleri bu yaklaşımla daha iyi kavranır. Genişlikten çok derinlik önem kazanır (Stradling, 2003: 47).

Yöntem

Araştırmanın Deseni ve Veri Toplama Araçları

Çalışmada nitel araştırma desenlerinden olan ve sosyal bilimler araştırmalarında kullanılan bir yöntem olan durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışması, güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çevresi içinde çalışan, olgu ve içinde bulunduğu çevre arasındaki sınırların kesin hatlarıyla belirgin olmadığı ve birden fazla kanıt veya veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda kullanılan, bir araştırma yöntemidir (Yıldırım, Şimşek, 2003: 190). Genel olarak durum çalışması, nasıl ve niçin soruları ortaya çıktığında ve araştırmacının olaylar üzerindeki kontrolü çok az olduğunda tercih edilen bir yöntemdir (Yin, 2002, 1). Durum çalışması gerçek yaşam ile bir durum ya da belirli bir zaman aralığındaki durumlardan çoklu bilgi kaynakları

yoluyla ayrıntılı bilgi toplayan nitel bir yaklaşımdır (Creswell, 2015: 97). Toplumsal bir birimin geçmişini, şimdiki durumunu ve çevreyle ilişkisel özelliklerini oldukça ayrıntılı bir biçimde incelenmesi durum çalışması yöntemi ile yapılabilir (Kazak, 2001: 146).

Çalışmada veri toplama aracı olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgunun veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2003). Bu çalışmada doküman olarak Milli Eğitim Bakanlığı'nın ortaokul öğretim programı (ttkb.meb.gov.tr,23.03 2015) ve bakanlıkça hazırlanan 6. Sınıf ders kitabı (Komisyon 2014: 60 vd.) incelenmiştir.

Araştırmanın metodu çerçevesinde şu probleme ve alt problem cümlelerine cevap aranmıştır:

“İpek Yolunun tarih derslerinde bir tema olarak kullanılmasının önemi nedir?”
Bu problem cümlesi çerçevesinde cevapları aranacak alt problemler ise şunlardır;

1. Öğretim programlarında İpek Yolu nasıl yer almıştır?
2. Ders kitaplarında İpek Yolu nasıl yer almıştır?

Verilerin Analizi

Araştırmada nitel veri analiz yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. Bu bağlamda İpek yolu ile ilgili 6. Sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitabı analiz edilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde bulgular, problem cümlesi ve alt problem cümleleri altında sunulacaktır.

İpek Yolu'nun tarih derslerinde bir tema olarak kullanılmasının önemi nedir?

Tarih, kimlik oluşturma ve değer öğretimi açısından önemli bir disiplindir. Tarihin eski devirlerinden itibaren destan, efsane vb. sözlü kültür öğelerinin yanı sıra tarih kitapları ya da diğer yazılı belgelerden yararlanılarak geçmişte yaşanan olayların

hafızalarda taze tutulması, geçmişten ders çıkarılması amaçlanmıştır. Bu açıdan Türk tarihinin ilk örnekleri Orhun Yazıtlarıdır. Yazıtlar bir nevi tarih bilinci oluşturmak amacıyla yazılmış birer ders kitabıdır. Yazıt kültürü ile başlayan Orta Asya Türk tarihi ile ilgili süreç Osmanlı'nın son döneminde Süleyman Paşa'nın eski Türk tarihinin öğretimine yönelmesiyle devam eder. Süleyman Paşa'dan önce tarih kitaplarının çoğu İslam tarihi ya da Osmanlı tarihi merkezliydi. Bu gelenek 19. yüzyılın sonunda değişmiştir. Cumhuriyet döneminde ise müfredat programlarına Türklerin ilk yurdu gibi konular eklenmiştir. Günümüzde İpek Yolu'nda Türkler ünitesinde de Türk tarihinin ilk devirleri öğretilerek öğrencilerde tarih bilinci oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu ünitenin temel amaçları arasında Türk tarihinin ilk devirlerinin ve dünya tarihinde Türklerin yerinin kavratılması bulunmaktadır. Bu nedenle Cumhuriyetin ilk devirlerinden itibaren çeşitli isimlerle Orta Asya Türk tarihine ilişkin üniteler müfredat programlarında yer almıştır (Gökçe-Işık, 2011:570). Bu konuların soyut kavramlarla salt düz anlatımlarla ele alınması yerine İpek Yolu gibi ilginç örneklerle işlenmesi; ortalama 12 yaşındaki öğrencilerin dikkatini daha fazla çekecektir.

Sosyal bilgiler dersleri ile ilgili yapılan araştırmalarda en fazla sorun yaşanan konuların başında tarih konuları yer almaktadır. Örneğin 6. sınıf sosyal bilgiler dersinin kazanımlarına ulaşma düzeyine yönelik öğrencilerle yapılan bir çalışmada elde edilen sonuçlar bu görüşü desteklemektedir. Yapılan bir araştırmaya göre öğrencilerin kazanımlara ulaşma düzeyleri %70 ile %47,5 arasında değişmektedir. Yapılan anket çalışmasına göre “ Tarihi belgelerden yararlanarak ilk Türk Devletleri'nin genel özelliklerini açıklayabilirim” ve “Dönemin önemli kişiliklerinden yararlanarak ilk Türk-İslam devletlerinin özelliklerini yorumlayabilirim.” maddelerine katılma oranları %47,1'dir. Görüldüğü üzere üniteye ilişkin en düşük oranlar bu kazanımlardadır. En yüksek oran ise %70 ile kültürel öğelere ilişkin kazanımlardır (Akengin vd, 2011:14).

Tarih konularının öğretiminde yaşanan sorunların başında kronolojiye ilişkin problemler gelmektedir. Orta Asya Türk tarihinin öğretiminde yaşanan sorunlar üzerine yapılan bir çalışmada elde edilen aşağıdaki veri oldukça dikkate değerdir. Doğru ve yanlış seçeneklerinden oluşan bir değerlendirme ölçeğinde yer alan “Hz. Muhammed doğduğu dönemde Orta Asya'da Kök Türk Devleti vardır.” İfadesine 6. Sınıf öğrencilerinin %54'ü yanlış demiştir (Gökçe-Işık, 2011: 572). Bu sonuç yukarıda bahsettiğimiz gibi konuların kazanımlar arasında hiyerarşik bir sıra varmış gibi ele alınmasından kaynaklanmaktadır. Ders kitaplarının çoğunluğunda Hunlar, Kök Türkler,

Uygurlar işlendikten sonra İslamiyet ile ilgili konulara geçilmektedir. MEB tarafından hazırlanan son ders kitabında (Komisyon 2014: 60 vd.) eş zamanlı tarih şeritlerine yer verilmediği gibi İslamiyet'in yayılışı ile ilgili haritalarda Hazarlar, Peçenekler yer alırken ne Kök Türkler ne de Uygurlar gösterilmemektedir. Eş zamanlı tarih öğretimine yeteri kadar önem verilmediğinden öğrencilerin önemli bir kısmı Kök Türkler yıkıldıktan sonra Hz. Muhammed'in doğduğunun düşünmektedir. Benzer durumlar Talas Savaşı gibi Türk-İslam tarihi için dönüm noktası kabul edilen olaylar için de geçerlidir.

Görüldüğü üzere tarih ağırlıklı konularda öğrenciler, yaşadıkları ortam ve dönemden çok uzak olan tarihi olaylar ile olayların geçtiği mekânları kavramakta zorlanmaktadır. Bu durum ancak derslerde ve kitaplarda harita, resim ve eş zamanlı tarih şeritleri gibi görsel materyaller kullanılarak aşılabılır. İlâveten karikatür, belge vb. kullanımı da başarı oranını arttıracaktır. Yapılan çalışmalar bunu göstermektedir. İpek Yolu temasının doğru bir şekilde kullanılması bahsi geçen sorunların çözümünde etkili olacaktır. İpek Yolu'nun güzergâhının önemli bir kısmı Orta Asya ve Anadolu'daki Türk tarihini ilgilendirmektedir. Bu nedenle 6. sınıflarda ilgili ünite işlenirken İpek Yolu ve Orta Asya'ya ilişkin haritaların yanı sıra güncel haritalara da yer verilerek öğrencilerin mekânı daha iyi algılamaları sağlanmalıdır. Yapılan araştırmalara göre sosyal bilgiler öğretiminde harita kullanımı öğrencinin keşfetme ve bütüncül algılama gibi becerilerinin geliştirilmesine yardımcı olmaktadır, bunun yanı sıra haritalar öğrencilerde kuşbakışı algılama yeteneğini de geliştirmektedir (Darakçı, 2014:16). Bu nedenle İpek Yolu'na ilişkin çeşitli haritaların kullanılması konunun kavranmasını kolaylaştıracaktır. Kullanılan tarih haritalarında devletlerin komşularının doğru olarak verilmesi oldukça önemlidir. Ülkemizdeki birçok tarih atlasında ve ders kitaplarında kullanılan haritalarda Asya Hun Devleti, Avrupa Hun Devleti ve Akhun Devleti sınır komşusu gibi gösterilmektedir. Bu tarz haritalar konunun öğretilmesinde bir katkıda bulunmadığı gibi kronoloji ile ilgili problemlere neden olmaktadır. İpek Yolu'na ilişkin tarihi haritalarda bu duruma dikkat edilmelidir. Örneğin Kök Türk dönemine ilişkin bir İpek Yolu haritasının üzerinde hem Kök Türk, hem de Çin, Sasani ve Bizans gibi uygarlıkların yer alması eş zamanlı tarih anlayışına katkıda bulunacaktır. Öğrenciler Kök Türk döneminde en azından yakın çevrede hangi devletlerin bulunduğuyla ilişkin sorulara daha rahat cevap verebilecektir. Bu nedenle yukarıda bahsettiğimiz gibi ders kitapları hazırlanırken sadece bir konu başlığı altında İpek Yolu'na değinmek yerine İpek Yolu'nu bir tema olarak kullanıp her devleti bu çerçevede ele almak daha verimli

olacaktır. Stradling 2003: 49)'e göre, temalar döneme bütünlük kazandırır. Böylelikle öğrenciler eş zamanlı olarak dünyada da neler olduğunu görebilecektir. Aynı zamanda öğrenci çalışma kitaplarında bu tarz haritalarla etkinlikler yapılması, dilsiz haritalar kullanılarak öğrencilerin coğrafi ortama ilişkin çalışmalara teşvik edilmesi konunun geçtiği mekânın daha iyi tanınmasına katkı sağlayacaktır.

İpek Yolu teması aynı zamanda Türk tarihine ilişkin bazı yanlış algıların ortadan kalkmasında da etkili olacaktır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu Orta Asya ilk Türk devletleri döneminde insanların sadece hayvancılıkla uğraştığını ve konar-göçer hayat sürdürdüklerini düşünmektedirler. Asya Hun Devleti döneminden itibaren Çin ile yapılan anlaşmalarda ticaret ile ilgili maddeler olduğunun vurgulanması, Chang Chien (Gömeç, 2012:88) gibi elçilerin raporlarından örneklerin derslerde incelenmesi öğrencilerin dönemin sosyo-ekonomik hayatını daha iyi algılamalarını sağlayacaktır. Kök Türk döneminde ise Sasani ve Bizans'a gönderilen elçi heyetlerine yer verilmesi öğrencilerin farklı uygarlıklar hakkında fikir sahibi olmasını sağlayacağı gibi elçi heyetlerinin raporlarından verilecek örnekler dönemin kültür-sanat hayatını da tanımalarına katkıda bulunacaktır. Bizans'tan İstemi Yabgu'yu ziyarete gelen Zemarkhos (Ligeti, 1985:64) liderliğindeki elçi heyetinin kayıtlarında geçen; "Türklerin elçileri ateşin üzerinden atlatması, Türk tüccarların elçilere madeni eşyalar satmaya çalışması, heyetin İstemi Yabgu'nun çadırında gördüğü halı, kilim gibi dokumaların yanı sıra altın, gümüş gibi çeşitli madenlerden yapılmış eşyalar" öğrencilerin o dönemin kültürel hayatını daha yakından tanımalarına imkân verecektir.

Tematik anlayışın uygulandığı ders kitaplarında, her temada bir konu işlenmektedir. Kazandırılmak istenen konu, farklı türde metinlerle öğrencilere sunulmaktadır. Bu işlem sürerken diğer derslerle de bağlantı kurularak, konuya farklı bakış açıları kazandırılmaya çalışılmaktadır. Çünkü tematik anlayışta, öğrenciler, araştırmalarına yardımcı olacak disiplinleri kullanmaktadırlar. Bu şekilde farklı disiplin alanlarının bir tema ya da problemin etrafında bir araya getirilmesiyle, öğrencilerin araştırma, inceleme, sentez, eleştirel düşünme gibi pek çok farklı düşünme becerilerini kullanmalarına imkân sağlanmaktadır.

Stradling (2003: 47) tematik yaklaşımın şu nedenlerden dolayı tarih derslerinde benimsenebileceğini belirtmiştir:

- Tema ile sorun ve süreçler sınırlı sayıda “örnek olay incelemesi”yle analiz edilebilir, böylece derinlemesine tarihsel sorgulama yapılabilir.
- Tema üzerine yoğunlaşıldığı zaman, tarih öğretmeni ve öğrenciler ortak ve karşıt modelleri, bütün bir dönemi karşılaştırmalı olarak ele almaya oranla daha kolay belirleyebilir.
- Müfredatın temel amaçlarından biri, öğrencilerin bugünü daha iyi anlamasını sağlamak olduğunda, tematik yaklaşım yararlı bir çerçeve olabilir. Süreklilik ve değişim süreçleri daha iyi anlaşılabilir.
- Tematik yaklaşım öğrenciye tarih yöntemlerini öğretmek açısından geleneksel kronolojik döküme oranla daha iyi bir çerçeve olabilir.

Yukarıda yapılan bu tespitler de göz önüne alındığında; sosyal bilgiler dersinde Orta Asya Türk tarihi konularının öğretiminde İpek Yolu’nun bir tema olarak kullanılmasının uygun ve öğretim açısından da faydalı olabileceği söylenebilir.

Öğretim programlarında İpek Yolu nasıl yer almıştır?

Sosyal bilgiler dersinin program kitabında programının vizyonu başlığı altında; Türk tarihini ve kültürünü kavramış, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan vatandaşların yetiştirmesinin amaçlandığı belirtilmektedir (ttkb.meb.gov.tr,23.03 2015). Sosyal bilgiler derslerinde her sınıfta (4-7 sınıflar) aynı başlıklar altında yer alan ve birbiri ile ilişkili beceri, tema, kavram ve değerlerin bir bütün olarak görüldüğü, öğrenmeyi organize eden yapı olarak tanımlanan (ttkb.meb.gov.tr,23.03 2015) öğrenme alanları yer almaktadır. Bunlardan bir tanesi de “Kültür ve Miras” öğrenme alanıdır. Bu alan her sınıfta yer almakta ve içerik ise; ilgili sınıfın öğrenci düzeyine göre değişiklik göstermektedir.

2005’ten itibaren öğrenme alanı mantığı içinde uygulamaya konulan sosyal bilgiler programı daha önceki dönemlerde sadece tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi konularını kapsayan ders anlayışının aksine antropoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, psikoloji, siyaset bilimi, sosyoloji gibi birçok sosyal bilim dalına ait konuları içermektedir. Bu durum dersin öğretiminde farklı bilim dallarına ait öğretim yöntem ve tekniklerini dikkate almayı gerektirmektedir.

Aşağıda MEB 6. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında İpek Yolu’nun ünite ismi olarak geçtiği ünitenin kazanımları yer almaktadır (ttkb.meb.gov.tr,23.03 2015):

1. Destan, yazıt ve diğer belgelerden yararlanarak, Orta Asya ilk Türk devletlerinin siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.
2. Orta Asya ilk Türk devletlerinin kültürel özellikleriyle yaşadıkları yerlerin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.
3. Günümüz Türk Silahlı Kuvvetleri'ni ilk Türk devletlerinin ordusu ile ilişkilendirerek, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin önemini ve görevlerini kavrar.
4. İpek Yolu'nun toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü fark eder.
5. Görsel ve yazılı materyallerden yararlanarak İslamiyet'in ortaya çıkışı ve yayılışını inceler.
6. Türklerin İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasî, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.
7. Dönemin devlet adamları ve Türk büyüklerinin hayatından yararlanarak ilk Türk- İslam devletlerinin siyasal, sosyal ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.
8. Örnek incelemeler yoluyla kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir.
9. Orta Asya ilk Türk devletleri ve Türk-İslam devletlerinin Türk kültür, sanat ve estetik anlayışına katkılarına kanıtlar gösterir.

Sosyal bilgiler 6. sınıf programında Türk kültürünün kökleri olarak ifade edilebilecek Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin tarihi ile ilişkili konulara ağırlıklı olarak yer verildiği görülmektedir. Programların mantığı gereği üniteye beceri ve değerler de vurgulanmıştır. Bu çerçevede kazanımlar ele alındığında öncelikle ders kitaplarında konunun nasıl yer aldığına bakılması önem arz etmektedir.

İlgili konuların işlenişi açısından program kitabında önerilen etkinlikler üzerinde de durulmalıdır. "İpek Yolu ve Türkler" (İpek Yolu'nun geçtiği bölgelerde üretilen ürünleri ve bölgelerin yüzey şekillerini gösteren haritalar hazırlanarak toplumlar arasındaki kültürel ve ekonomik ilişkiler incelenir.) başlıklı etkinlik örneği ile de kültürel etkileşimde bu yolun önemine vurgu yapılmıştır. Ayrıca kültürel öğelerin birçok izinin yer aldığı düşün ve bayramlar üzerinden kültürel mirasın aktarılmasına yönelik olarak;

“Geçmişin İzleri” (Düğün ve bayram kutlamalarındaki kültürel öğeler değişim ve süreklilik açısından incelenir.) şeklinde bir örnek etkinliğe de yer verildiği görülmektedir.

Hiç şüphesiz Türk kültüründe halı, kilim ve keçe gibi dokumaların önemli bir yeri vardır. Bu çerçevede program kitabında, “Kilim” (Görsel ve yazılı materyaller kullanılarak geleneksel Türk sanatları değişim ve süreklilik açısından incelenir.)” başlıklı bir etkinliğe yer verildiğini görmekteyiz (ttkb.meb.gov.tr, 23.03.2015). Örneğin halı üzerinden yapılacak bir etkinlik ile öğrenciler Türk tarihi ve kültürüne ilişkin birçok konuyu öğrenme fırsatı bulabileceklerdir. Türkmen kadınlarının diğer uğraşlarından birisi de keçe imalidir. Bu keçe örneğinden hareketle yapılacak örnek etkinlikler kültür sanat anlayışına kanıt olabileceği kadar mesleki eğitim açısından da değerlendirilebilir.

Bu örneklerde görüldüğü gibi öğrenciler geleneksel sanatlardan halı, kilim ve keçe konularını incelerken Türk tarihinin çeşitli dönemlerine ilişkin bilgiler elde etme şansı bulacaktır. Halı örneğinden yola çıkarak hayvancılığın eski Türklerin yaşamındaki önemini ve dolayısıyla sanatlarında hayvan üslubunun yer almasını, kadınların sosyal ve ekonomik hayattaki konumları gibi konularda fikir sahibi olacaklardır. Bu etkinlikle çağdaş eğitim yaklaşımlarından yapılandırmacı yaklaşım kullanılarak kültürel değerler ele alınmış olacaktır. Türkler, Anadolu’ya geldikten sonra da Orta Asya’da sahip oldukları birçok geleneği, kullandıkları motifleri devam ettirmişlerdir. Bu şekilde yapılan bir etkinlik ile öğrenci Orta Asya’da yatan kültürel mirasının kökleri ile ilişkilendirmelerde bulunabilecektir. Öğrenci daha önceden öğrendiği bilgiler ile yeni öğrendiklerini yapılandırarak da konuyu daha kalıcı bir şekilde kavraması beklenmektedir.

Ders kitaplarında İpek Yolu nasıl yer almıştır?

Sosyal bilgiler dersi yapısı gereği çeşitli ünitelerde farklı disiplinlere ilişkin kazanımları içermektedir. Ancak ders kitaplarında ünitelerin içeriği oluştururken tarih disiplinin kronoloji unsuru göz önünde bulundurularak oluşturulmaktadır. Bu durumun en güzel örneği 6.sınıfta yer alan İpek Yolu’nda Türkler ünitesidir. MEB tarafından yayımlanan 6. Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (Komisyon: 2014) kazanımların her biri ayrı bir konu (bknz. Tablo 1) gibi ele alınmış hepsine ayrı bir başlık açılmıştır. Diğer ders kitaplarında da aşağı yukarı benzer durum söz konusudur. Oysaki ünite başlığı ve kazanımlar göz önünde bulundurulduğunda devlet merkezli kronolojik bir işleyişten çok

kazanımların bir arada ele alındığı tematik bir konu akışının daha etkili olacağı düşünülebilir.

Sosyal bilgiler dersi yapısı gereği çeşitli ünitelerde farklı disiplinlere ilişkin kazanımları içermektedir. Ancak ders kitaplarında ünitelerin içeriği oluştururken tarih disiplinin kronoloji unsuru göz önünde bulundurularak oluşturulmaktadır. Bu durumun en güzel örneği 6.sınıfta yer alan İpek Yolunda Türkler ünitesidir. MEB tarafından yayımlanan 6. Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (Komisyon: 2014) kazanımlarının her biri ayrı bir konu gibi ele alınmış hepsine ayrı bir başlık açılmıştır. Diğer ders kitaplarında da aşağı yukarı benzer durum söz konusudur. Oysaki ünite başlığı ve kazanımlar göz önünde bulundurulduğunda devlet merkezli kronolojik bir işleyişten çok kazanımların bir arada ele alındığı tematik bir konu akışının daha etkili olacağı düşünülebilir.

Aşağıdaki tabloda MEB 6. Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (Komisyon: 2014) konuları ile kazanımların eşleştirmesi yer almaktadır:

Tablo 1

MEB 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Konu Başlıkları

Kazanım	Meb Ders Kitabındaki Konu Başlığı
Destan, yazıt ve diğer belgelerden yararlanarak, Orta Asya ilk Türk devletlerinin siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.	Ana Yurttan Anadolu'ya
Orta Asya ilk Türk devletlerinin kültürel özellikleriyle yaşadıkları yerlerin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.	
Günümüz Türk Silahlı Kuvvetleri'ni ilk Türk devletlerinin ordusu ile ilişkilendirerek, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin önemini ve görevlerini kavrar.	Atlı Askerlerden Modern Türk Ordusuna
İpek Yolu'nun toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü fark eder.	Doğu ile Batıyı Buluşturan Yol
Görsel ve yazılı materyallerden yararlanarak İslamiyet'in ortaya çıkışı ve yayılışını inceler.	İslamiyet'in Doğuşu ve Yayılışı
Türklerin İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasî, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.	İlk Türk İslam Devletleri
Dönemin devlet adamları ve Türk büyüklerinin hayatından yararlanarak ilk Türk- İslam devletlerinin siyasal, sosyal ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.	
Örnek incelemeler yoluyla kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir.	Bozkırın Sanatkârları
Orta Asya ilk Türk devletleri ve Türk-İslam devletlerinin Türk kültür, sanat ve estetik anlayışına katkılarını kanıtlar gösterir.	Kültürümüzün Yaşayan Değerleri

Bulut ve Taşkiran'a (2014:7) göre İpek Yolunda Türkler ünitesinde yer alan 9 kazanımın 4 tanesi, *Eleştirel Düşünme Becerisi*, 3 tanesi *Araştırma Becerisi*, 2 tanesi ise *Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi* ile ilişkilidir. Bu ünite ilköğretim genel becerilerden 2 tanesini, sosyal bilgilere özgü becerilerden ise bir tanesini içermektedir. Bu ünite tarih ünitesi görünümünde olsa da tarihteki olgu ve olaylara yönelik eleştirel düşünmeyi ve çıkarımda bulunmayı ön plana almasıyla bir sosyal bilgiler ünitesi olabilmıştır. Bu becerilerin verilmesi açısından ders kitaplarında çeşitli yöntem ve tekniklerle derslerin işlenebileceği materyallere yer verilmelidir. Kavram haritasının kullanımına ilişkin yapılan bir araştırmada öğrencilerin bu yöntemle sosyal bilgiler dersini daha çok sevdiği ve kazanımlara ulaşma düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Aşağıda deney ve kontrol grupları oluşturularak yapılan bir araştırmaya (Yılmaz- Çolak, 2012:7) katılan bazı öğrenci görüşleri bulunmaktadır:

- Daha önce daha sıkıcı geçirdi. Çünkü sırf okuduk bir şey anlamazdık şimdi eğlenceli etkinliklerden dolayı zevkli geçiyor.... İpek Yolunda Türkler ünitesinde yorum yapma yeteneğim biraz daha arttı ve tarih konularından büyük zevk aldım.
- Ben İpek Yolunda Türkler konusuna geçmeden önce sosyal bilgiler dersini sevmiyordum ama şimdi çok seviyorum. Destan yazan Türklerden tutun geleneksel sanatlara kadar çok güzel.
- Aylar sonra ilk defa sosyal bilgiler dersine katılmaya başladım meğerse çok güzel bir dersmiş.
- Üniteye başlamadan önce dedim ki; off bu ünite çok sıkıcı olacak bize ne geçmişten geçmişte kalan bir şey. Ama ünite bittiğinde fikirlerim değişti... İpek Yolunda Türkler ünitesi güzel geçti yani bu üniteyi çok iyi öğrendim.
- Üniteye başlamadan önce sosyal bilgilere tam ısınamamıştım bu üniteye başlayınca sosyal bilgilere daha çok ısındım.
- İpek Yolu Ünitesini işlediğimiz süre boyunca kavram haritaları sayesinde sosyal bilgiler dersi daha kolay olmaya başladı.
- Daha önceden de (sosyal bilgileri) severdim ama şimdi daha çok seviyorum.

Görüldüğü üzere İpek Yolu'nda Türkler ünitesinin kavram haritası tekniği ile öğretilmesi öğrencilerin derse karşı tutumlarını olumlu yönde etkilemiştir. Elde edilen

bulgulara göre, kavram haritaları kullanılarak öğretim yapılan deney grubu öğrencilerinin son tutum ölçeğinden aldıkları puanlar geleneksel yöntemin kullanıldığı kontrol grubunun puanlarından daha yüksektir (Yılmaz- Çolak, 2012:7).

İpek Yolu'nda Türkler ünitesinde yer alan konular arasında İpek Yolu ile doğrudan ilişkilendirilebilecek konu olan Doğu ile Batı Arasındaki Köprü konusunda MEB ders kitabında (Komisyon: 2014); Bursa'da bulunan Koza Han'dan yola çıkılarak İpek Yolu hakkında bilgi verilmiş, İpeğin ne olduğu ve Çin'de dokunmaya başlanan ipeğin kervanlar halinde ipek yoluna nasıl geldiğinden, İpek Yolu'nda sadece ipek değil bunun yanı sıra değerli taşlar, yiyecek, cam, fildişi, kürk gibi ürünlerin de taşındığı; İpek Yolu'nun insanlık tarihinde ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel bir köprü olduğundan, İpek Yolu'na sahip olmak için, bu bölgedeki devletlerin savaştığı bilgilerinin verildiği görülmektedir. Bunun yanında ders kitabında Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar uzanan tarihi İpek Yolu'nun Çin ile Avrupa arasında köprü konumunda olduğu da belirtilmiştir. Buna göre İpek Yolu ile ilgili literatürde yer alan bilgilerin ders kitabında genel olarak yansıtıldığı görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

İpek Yolu milattan önceki devirlerden itibaren Çin'den başlayıp Anadolu'nun çeşitli şehirlerine kadar uzanan tarihin en önemli yollarından biridir. Geleneksel yaklaşımlarda bu yolun başlangıcındaki Çin ve son duraklarından İstanbul ön plana çıkarılırken yolun önemli bir kısmının tarih boyunca Türklerin hâkimiyetinde olduğu göz ardı edilmektedir. Türk devletleri bu yolun güvenliğini sağladığı gibi, Türkler bu yol aracılığıyla gerçekleşen ticarete aktif olarak rol almışlardır. Bu nedenle öğrencilerde tarih bilinci oluşturmak ve dünya tarihinde Türklerin yerini vurgulamak için en güzel örneklerden birisi İpek Yolu'dur. Hun, Kök Türk ve Uygur gibi İslamiyet'in kabulünden önceki Türk devletleri kadar Karahanlı, Selçuklu ve hatta Osmanlı dönemi bu yolla ilgili materyaller kullanılarak işlenebilir. Bu açıdan İpek Yolu'nun bir tema olarak sadece ortaokul sosyal bilgiler dersinde değil ayrıca lise tarih derslerinde de bir tema olarak yer alması her açıdan olduğu gibi sembolik olarak barındırdığı anlamlar açısından da önem arz etmektedir. Bugün için gerek Orta Asya'da yer alan Türk Devletleri ve gerekse Türkiye Cumhuriyeti arasında ortak bir payda ve sembol özelliği taşımaktadır.

Bu özellikleri açısından İpek Yolu'nun hem ortaokulda hem de lisede okutulan tarih derslerinde bir tema olarak kullanılmasının daha iyi olacağı yapılan literatür taramasında görülmüştür.

İpek Yolu barındırdığı farklı özelliklerinden dolayı sosyal bilimlerin birçok alanını ilgilendirmektedir. Bu açıdan da ortaokulda okutulan sosyal bilgiler dersinin içeriği ve disiplinler arası özelliğinden dolayı da İpek Yolu temasının bu dersle ilişkilendirilebileceği düşünülebilir. Böylece sosyal bilimlerin birbiriyle ilişkili ele alınması gereği de bu tema üzerinden gerçekleştirilmiş olur. Öğrenciler İpek Yolu üzerinden sosyal bilimlerden olan ekonomi, coğrafya, tarih, siyaset gibi birçok alanın ilişkisini görebilir konuyu daha bütüncül olarak kavrayabilir. Bu durum öğrencilerdeki farklı tarihsel düşünme becerilerinin gelişmesine de katkıda bulunabilir.

Yapılan durum çalışması sonucunda İpek Yolu'nun 6. Sınıf sosyal bilgiler öğretim programlarında ünite ismi olarak yer aldığı tespit edilmiştir. Fakat ilgili ünite sadece 4. kazanımın İpek Yolu ile direk bağlantılı olduğu görülmüştür. İlgili kazanımda İpek yolu "İpek Yolu'nun toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü fark eder." Fark eder şeklinde ifade edilmiştir. Programdaki kazanımlardan hareketle hazırlanan ders kitabında ise ünitelerin içeriğinin tarih disiplinin kronoloji unsuru göz önünde bulundurularak oluşturulduğu tespit edilmiştir. MEB tarafından yayımlanan 6. Sosyal Bilgiler (Komisyon: 2014) ders kitabında kazanımların her biri ayrı bir konu gibi ele alınmış, hepsine ayrı bir başlık açılmıştır. Oysaki ünite başlığı ve kazanımlar göz önünde bulundurulduğunda devlet merkezli kronolojik bir işleyişten çok kazanımların bir arada ele alındığı tematik bir konu akışının daha etkili olacağı düşünülmektedir. İpek Yolu'nun bir tema olarak ders kitaplarında verilmesinin yukarıda metin içerisinde de belirtildiği gibi daha doğru ve etkili olacağı düşünülmektedir.

Birçok açıdan derslerde ve kitaplarda İpek Yolu ile ilgili haritaların kullanılması da oldukça önemlidir. Böylece hem Türk tarihinin geçtiği coğrafyanın önemli bir kısmı bu şekilde tanıtılabilir, hem de derslerde öğrencilerin çeşitli becerileri işe koymasına sağlanabilir. Örneğin İpek Yolu üzerindeki kervansaraylarla ilgili yapılacak bir etkinlik 6. sınıf müfredatında yer alan "Orta Asya ilk Türk devletleri ve Türk-İslam devletlerinin Türk kültür, sanat ve estetik anlayışına katkılarına kanıtlar gösterir." kazanımı için oldukça uygundur. Haritalar üzerinde Karahanlı döneminden itibaren Türkiye Selçuklularına kadar olan süreçte inşa edilen kervansaraylar gösterilerek yapılacak bir etkinlik hem coğrafi konuların kavratılması hem de Türk kültüründeki sürekliliğin fark

ettirilmesi açısından etkili olacaktır. Ayrıca kervansaraylarla ilgili vakfiyelerden yararlanılarak kervansaraylarda tüccarların; beslenmeden sağlık sorunlarına kadar her türlü ihtiyaçların karşılanmasına ilişkin örneklerin incelenmesi sosyal devlet anlayışının kanıtlara dayalı olarak kavratılması açısından yararlı olacaktır. Haritalarla yapılabilecek bir diğer etkinlik de dinlerin yayılışıdır. Türklerin kabul ettiği çeşitli dinler bu yol aracılığıyla da yayılmıştır. Yukarıda bahsettiğimiz gibi İslamiyet'in yayılış süreci haritalarla gösterilirse kronoloji sorunlarının çözümüne de önemli bir katkı sağlanır.

Bahsi geçen konuların ele alınmasında haritalar dışında seyahatnameler, kitabeler ya da Çin yıllıkları gibi birinci elden kaynakların öğrenci seviyesine göre uyarlanarak kullanılması kazanımlara ulaşılması açısından önemlidir. Bunun yanı sıra görsel materyallerden de yararlanılmalıdır. Resimlerin, içeriği kavramaya yardımcı olma, dikkati çekme, motive etme, soyut ve karmaşık kavramları açıklama gibi işlevleri vardır. Görsel öğeler metinlere göre daha çok dikkat çeker ve daha kolay yorumlanır, hatırlamayı kolaylaştırır. Bu nedenle İpek Yolu'nda Türkler ünitesi kazanım sırasına göre düz anlatımlarla değil çeşitli becerilerin de kullanılmasını sağlayacak materyallerle işlenmelidir. Böylece öğrenciler Türklerin ilk yurtlarının özellikleri, Türklerin dünya tarihindeki yeri gibi konuların yanı sıra günümüz Türk Dünyası'na dair de fikir sahibi olacaktır.

Bu olumlu katkıları sembolize etmesi ve sağlayacağı öğretimsel faydalar açısından İpek Yolu'nun bir üniteye isim olarak yer alması dahi bir tema olarak zengin içeriği ile beraber gerek ders programlarında gerekse ders kitaplarında yer almasının önem arz ettiği düşünülmektedir. Hatta bu sembolik değer sadece Türkiye'deki tarih programlarında değil aynı şekilde Orta Asya'da yer alan Türk devletlerinin programlarında da benzer tema mantığı ile yer alması iki taraf arasındaki bağları kuvvetlendirecek ortak bir değer olması açısından da önemlidir.

Orta Asya Türk tarihi konularının hem uzun bir zaman dilimini kapsamaları hem de geniş bir coğrafyayı içine alması gibi nedenlerden dolayı konuyu bu yolun bir tema olarak aktarılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Birçok tarih öğretmenin zaten sıkışık bir müfredatla karşı karşıya olduğunu hatırlatmakta yarar vardır (Stradling, 2003: 60). Bu açıdan İpek Yolu'nun tema olarak kullanılarak Orta Asya Türk Tarihi konusunun işlenmesinin hem öğretmenlerin zamanı rahat bir şekilde kullanması konusuna hem de öğrencilerin konuyu bütün olarak kavrayabilmesinde katkı sunacağı düşünülebilir.

Burada ortaya konulan tespitlerin daha sonra konuyla ilgili yapılacak araştırmalara özellikle de nicel çalışmaların alt yapısını oluşturması açısından faydalı olacağı düşünülmektedir. Örneğin bir model olarak geliştirilecek İpek Yolu'nda Türkler başlıklı bir temanın veya örnek bir ders etkinliği modelinin deney-kontrol guruplu bir çalışma ile uygulamasının yapılması alana katkı sağlayacaktır. Yapılan bu çalışmanın daha sonra yapılacak olan anket ve deneye dayalı araştırmalar için bir temel teşkil edeceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akengin, H. Bengiç, G., Çolak, K. ve Taş, E. (2011). Altıncı sınıf sosyal bilgiler dersi kazanımlarına ulaşma düzeylerine yönelik öğrenci görüşleri. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, S.34, ss. 5-23.
- Bedirhan, Y. (1994). *Orta çağda ipek yolu hâkimiyeti* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Konya.
- Creswell, J. W. (2015). *Nitel araştırma yöntemleri: beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. Çev. Ed. Bütün, M., Demir, S. B. Ankara: Siyasal.
- Demirler, M. (2015). Tarihi ipek yolu'nun yeniden canlandırılması ve Türkiye ekonomisine etkisi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Bulut, B. ve Taşkiran, C. (2014). Altıncı sınıf sosyal bilgiler programındaki kazanımların zihinsel beceriler açısından incelenmesi. *Uluslar arası Türk Eğitim Dergisi*. Sayı 2, ss. 1-12.
- Darakçı, S. (2014). Sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarında harita kullanımı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. Yıl / Year: 3 Sayı / Issue:4, ss.15-31.
- Gökçe, M. ve Işık, H. (2011). Orta asya türk tarihinin öğretiminde karşılaşılan sorunlar üzerine bir değerlendirme. *Turkish Studies*, Volume 6/4, ss. 563-592.

- Gömeç, S. (2012). *Kök Türk tarihi*. Ankara: Akçağ.
- Kazak, N. (2001). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Kırpık, G. (2012). Haçlılar ve ipek yolu. *Bilig*, 61, 173-200.
- Komisyon (2014). *Sosyal bilgiler ders kitabı*. Ankara: MEB.
- Ligeti, L. (1985). *Bilinmeyen İç Asya*. Ankara: TDK.
- Stradling, R. (2003). *20 yüzyıl Avrupa tarihi nasıl öğreilmeli*. İstanbul: Tarih Vakfı.
- Toprak, A. (2008). *Doğu - batı kültürel etkileşiminde ipek yolu (başlangıçtan Göktürk dönemi sonuna kadar)*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, Ankara.
- ttkb.meb.gov.tr, (Er.23.03 2015).
- Vaissiere, E. (2005). İpek yolu'nun bilinmeyen efendileri Sogdlar. (çev. A. Ufuk Kılıç), *Toplumsal Tarih Dergisi*, s. 135, 70-75.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz K. ve Çolak, R. (2012). Sosyal bilgiler öğretiminde kavram haritaları kullanımının öğrencilerin tutum, akademik başarı ve bilgilerinin kalıcılık düzeylerine etkisi. *Uluslararası Cumhuriyet Eğitim Dergisi*. Mart 2012, ss. 1-17.
- Yin, R. K. (2002). *Case study research (design and methods)*. California: Sage.

Extended Summary

Purpose

This study aims to determine the situation how it is used in social studies lessons of Silk Road and also emphasize its contribution to history teaching of the such themes. By the means of this theme, has been focused on that many issues regarding with the history, culture and economy of Central Asian Turkish States can be presented to students more effectively.

Method

In this research has been made document review for the purpose of data collection the preference of the situation study method consisting of qualitative research design. In this research as document has been viewed the program of secondary school curriculum of the Ministry of education and 6th.grade textbook prepared by the Ministry.

Within the framework of the research method has been searched for an answer that problem and its sub-problem sentences stated at below:

“What is the importance of the SilkRoad used in history classes as a theme?”
In this direction, the sub- problems to look for answers are;

1. How has the Silk Road been involved in the curriculums?
2. How has the Silk Road been involved in the textbooks?

Result and Discussion

The findings have been presented under problem sentences and sub-problem sentences. Within this scope, what is the importance of the Silk Road used in history lessons as a theme? Under the title of the problem sentence; has been put emphasis on the importance of the Silk Road used as a theme based upon the findings obtained by the literature searchings. As a result of examination;

- Instead of dealing with abstract concepts and literal expressions for the historical subjects of the Central Asian Turkish States, may be treated with

interesting examples within the topic of such as the Silk Road that may lead to arouse an attention for average 12 years old students.

- In case of that when history subjects have been handled according to chronological or acquisition order rather than thematic, students may be mistaken chronologically and a thematic approach may be more effective to be corrected on those drawbacks,
- Concerned with historical subjects, students have a difficulty to understand events and places which are far away from their surrounding atmosphere and age, in the case of the theme of the Silk Road used correctly, should be more effective the solution of aforementioned problem,
- -When preparing textbook has been extrapolated to be more fertile that instead of touching upon the Silk Road not only under a subject heading, using the Silk Road as a theme taking on the issue as a whole.

How has the Silk Road been involved in curriculums? Social studies curriculums (4-7 classes) related with sub-problem sentences have been examined and figured out that the Silk Road is involved as the name of a unite and herewith, has been given to the acquisition of the unite. As a result of research on the acquisition of unite;

- It has been observed to be given wide coverage to the subjects related to the history first the Turkish States founded in Central Asia that can be supposed the root of the Turkish culture, has been made firm to be stressed skills and values in the unite pursuant to the logical of the program.
- In the terms of handling of the related issues have been focused on proposed activities at the program book; Examples of the activities by the title "Silk Road And Turks" have been determined to be emphasized the importance of this road in acculturation. Likewise, as fort he transfer of the cultural heritage; have been seen to be remarked change and continuity giving place to an example activity in the way that "Traces of the History "
- In the book of the curriculum has been found remarkable an activity titled "Rugs". As in this example, Activities with thematical approach may be advantageous; may be increased the number of such like examples and has been reached using of Silk Road as a theme is logical.

How has The Silk Road been involved in the Textbooks? The related unit of social studies textbook published by the Ministry of education for 6th grade students under the title of sub-problem sentence, has been examined, as a result of this;

- It has come to a point that while preparing contents of units has been showed regard to chronology element of history discipline
- It has been identified that each acquisition discussed as a sperate subject in the curriculum and each one opened a sperate heading It has been given a wide coverage matching with related subject headings via acquistions in the curriculum. Accordingly; It has been reached a conclusion that when considering unit headings and acquisitions, a thematic topic flow may be more effective the process rather stated centered chronology that acquisitions discussed together.
- It has been perceived that even though social studies course as structure contains acquisitions with different disciplines in various units, on the direction of the study, chronology element of history discipline has been regarded while preparing contents of units in the textbook. By the way, each of acquisitions has been discussed as a sperate subject and opened all of them a sperate heading. Whereas it has been thought that when regarding unit heading and acquisitions together, a thematic subject flow may be more effective the process rather state centered chronology than acquisitions discussed together.

Conclusion

The Silk Road is one of the best examples to create a sense of history on students and make a mention of Turks on the world history. By this way, The Karakhaiind, Seljukian even Ottoman term may be tackled with materials as well as previous Turkish states before the adoption of Islam such as The Huns, Kök Turks and Uyghur states.

Due to different features that the Silk Road concerns with many areas of social sciences. From the view of this point, the content of social studies taught in the secondary school and also due to interdisciplinary of it, the theme of Silk Road may be correlated with this course. The students through the Silk Road may realize many areas such as economy, geography, history and politic sciences are connected with

the social sciences and they may grip the subject more integrated. This fact may also contribute to the development of different historical thinking on the students.

It is thought that when considering the unit headings of social studies for 6th-grade students and acquisitions, a thematic subject flow may be more effective the process rather state centered chronology than acquisitions discussed together. As a result of examinations, it has been thought that determinations took place in the study, will prepare a substructure especially for quantitative studies in the future.